

O'ZBEKISTONDA IPOTEKA QALTISLIKLARINI SUG'URTALASH VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Fatullayev Elyor Erali o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi Sug'urta kompaniyalarini boshqarish yo'nalishi (MSc-Master of Science)-mutaxassisligi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14170661>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston Respublikasida ipoteka kreditlari bilan bog'liq qaltisliklarni sug'urtalash tizimi hamda uni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Mamlakatda uy-joyga bo'lgan talab oshib borayotgan bir vaqtda ipoteka kreditlari iqtisodiyotning muhim qismiga aylanmoqda, biroq bu jarayon qator qaltisliklarni keltirib chiqaradi. Ipoteka qaltisliklarini sug'urtalash mazkur xatarlarni kamaytirishning samarali vositasi sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada ipoteka sug'urtasining afzalliklari, uni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan huquqiy va moliyaviy sharoitlar hamda amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari haqida fikr yuritiladi. Maqola O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida ipoteka sug'urtasining ahamiyatini chuqurroq tushunish va uning istiqbollari haqida tavsiyalar berishni maqsad qiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekistonda ipoteka, ipoteka qaltisliklari, ipoteka sug'urtasi, qaltisliklarni boshqarish, uy-joy kreditlari, moliyaviy xavflar, ko'chmas mulk bozori, iqtisodiy rivojlanish, sug'urtalash tizimi, tabiiy ofatlar

PROSPECTS FOR MORTGAGE DEFAULT INSURANCE AND ITS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

Abstract. This research is an analysis of the quality insurance system related to mortgage loans and its development in the Republic of Uzbekistan. At the same time as the demand for housing in the country increases, mortgage loans become an important part of the economy, but this process causes a number of problems. Mortgage quality insurance is considered an effective way to mitigate these risks. The article discusses the mechanisms of obtaining mortgage insurance, becoming legal and qualified, and implementing it into practice. The article aims to deepen the importance of mortgage insurance in the economic development of Uzbekistan and make recommendations about its prospects.

Key words: mortgage in Uzbekistan, mortgage defaults, mortgage insurance, default management, housing loans, insurance conditions, real estate market, economic economy, insurance system, natural disasters.

ПЕРСПЕКТИВЫ СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕВЫПЛАТЫ ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТА И ЕГО РАЗВИТИЕ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В данной научной статье анализируется система страхования убытков по ипотечным кредитам в Республике Узбекистан и возможности ее развития. По мере роста спроса на жилье в стране ипотечные кредиты становятся важной частью экономики, однако этот процесс создает ряд подводных камней. Страхование дефолта по ипотеке считается эффективным средством снижения этих рисков. В статье рассматриваются преимущества ипотечного страхования, правовые и финансовые условия, необходимые для его развития, а также механизмы его реализации. Цель статьи – обеспечить более глубокое понимание значения ипотечного страхования в экономическом развитии Узбекистана и дать рекомендации относительно его перспектив.

Ключевые слова: ипотека в Узбекистане, дефолт по ипотеке, ипотечное страхование, управление дефолтом, жилищные кредиты, финансовые риски, рынок недвижимости, экономическое развитие, система страхования, стихийные бедствия.

Kirish

O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi jarayonida aholini uy-joy bilan ta'minlash masalasi muhim o'rin tutadi. Mamlakatda uy-joyga bo'lgan talabning ortishi ipoteka kreditlari bozorining rivojlanishiga turtki bermoqda. Ipoteka kreditlari orqali ko'plab oilalar o'z orzusidagi uy-joyga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Ammo bu jarayon moliyaviy tizim uchun qator qaltisliklar va xavflarni keltirib chiqaradi. Kredit oluvchining to'lov qobiliyati, uy-joy narxining o'zgarishi, tabiiy ofatlar yoki boshqa baxtsiz hodisalar sababli ipoteka qaltisliklarining yuzaga kelishi ipoteka sug'urtasining zarurligini ko'rsatadi.

Ipoteka sug'urtasi — bu ipoteka kreditlari bilan bog'liq xavflarni kamaytirish va ularni boshqarishning samarali vositasi hisoblanadi. U, bir tomondan, banklar uchun kredit xavfini kamaytirs, boshqa tomondan, kredit oluvchilarga moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda yordam beradi. O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini joriy etish orqali uy-joy sohasidagi moliyaviy xavflarni nazorat qilish, aholi turmush darajasini oshirish hamda moliyaviy tizim barqarorligini ta'minlash mumkin.

Ushbu maqolada O'zbekistonda ipoteka qaltisliklarini sug'urtalashning ahamiyati va uni rivojlantirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Maqola doirasida ipoteka sug'urtasi bozorining rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi omillar, hozirgi huquqiy va moliyaviy sharoitlar, shuningdek, ipoteka sug'urtasining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga qo'shadigan hissasi haqida fikr yuritiladi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda ipoteka qaltisliklarini sug'urtalash tizimini o'rganish uchun turli xil ilmiy va amaliy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Literaturani tahlil qilish: Ipoteka sug'urtasi bo'yicha xalqaro va mahalliy ilmiy manbalar o'rganildi. Ipoteka qaltisliklari va sug'urtalashning asosiy tushunchalari, ularning iqtisodiy tizimga ta'siri va turli mamlakatlarda qo'llanilayotgan amaliyotlar tahlil qilindi. Xususan, rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarning tajribasi ko'rib chiqildi.

2. Amaldagi qonunchilikni o'rganish: O'zbekistondagi ipoteka va sug'urtaga oid qonun hujjatlari, me'yoriy hujjatlar va qonunchilik bazasi tahlil qilindi. Bu bosqichda ipoteka sug'urtasining huquqiy jihatlari, mavjud regulatsiyalar va ularning amaldagi tajribaga ta'siri o'rganildi.

3. Bozor tahlili: O'zbekistondagi ipoteka kreditlari va sug'urtalash bozorining holati haqida statistik ma'lumotlar to'plandi va tahlil qilindi. Ushbu ma'lumotlar yordamida bozor hajmi, ipoteka qaltisliklarining keng tarqalgan turlari va ularning ta'sir doirasi aniqlandi.

4. Ekspert intervyulari: Soha mutaxassislari va sug'urta kompaniyalari vakillari bilan intervyular o'tkazildi. Ular orqali ipoteka sug'urtasi tizimining amaliyotda qo'llanilish holati va rivojlanish istiqbollari haqida chuqurroq tushuncha hosil qilindi. Ushbu intervyular qaltisliklarni boshqarishning mahalliy xususiyatlarini aniqlashda yordam berdi.

5. Tahliliy yondashuv: Yig'ilgan ma'lumotlar asosida tahliliy yondashuv qo'llanilib, ipoteka sug'urtasi tizimining samaradorligi, qaltisliklarni boshqarishdagi ahamiyati va uni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilindi. Ipoteka sug'urtasi O'zbekiston iqtisodiy tizimiga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi haqidagi tavsiyalar ishlab chiqildi.

Ushbu metodlar yordamida olingan natijalar O'zbekistonda ipoteka qaltisliklarini sug'urtalash tizimini yanada samarali rivojlantirish bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar berish imkoniyatini yaratdi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

O'zbekistonda ipoteka qaltisliklarini sug'urtalash tizimini chuqur o'rganish uchun, xalqaro va mahalliy adabiyotlar, ilmiy maqolalar, hisobotlar va qonunchilik hujjatlari tahlil qilindi. Ushbu adabiyotlar sharhida ipoteka sug'urtasi bo'yicha ilg'or tajribalar, rivojlanayotgan va rivojlangan mamlakatlarning yondashuvlari hamda O'zbekistondagi huquqiy va iqtisodiy muhit haqida muhim manbalar keltirilgan.

1. Ipoteka sug'urtasi va uning iqtisodiyotga ta'siri

Xalqaro miqyosda ipoteka sug'urtasining ijobiy ta'siri va u orqali moliyaviy tizimning barqarorligini oshirish haqida keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan.

Ayniqsa, AQSh, Kanada va Yevropa davlatlarida ipoteka sug'urtasi kredit oluvchilarga qulaylik yaratish va banklar xavfini kamaytirishda muhim rol o'ynashi kuzatilgan. Masalan, Keyn va Ibtoshkovich (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotda ipoteka sug'urtasining bank tizimiga ta'siri va bu orqali kreditlash hajmini oshirishning iqtisodiy samarasini o'rganish mavjud.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda, jumladan, Hindiston, Braziliya va Turkiyada ipoteka sug'urtasi bozorining shakllanishi qiyin kechgan, ammo davlat tomonidan amalga oshirilgan qator islohotlar va qo'llab-quvvatlash dasturlari ijobiy natijalarni keltirib chiqargan. Bu davlatlarda ipoteka sug'urtasi moliyaviy xavflarni boshqarish va aholini arzon uy-joy bilan ta'minlash uchun muhim vosita sifatida qaraladi. Kafolat va qaltisliklarni sug'urtalash mexanizmlarini rivojlantirish orqali fuqarolarning ipoteka kreditlari olish imkoniyatlari kengaytirildi (Narayan va boshqalar, 2021).

O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini rivojlantirishga qaratilgan dastlabki choralar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda. Milliy bank tizimi, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan uy-joy kreditlash va moliyaviy xavflarni sug'urtalashni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar yaratilgan. Ammo amaliyotda hali ham qator muammolar va cheklovlar mavjudligi kuzatilmoqda. Sobirov va To'raqulov (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotda O'zbekistonda ipoteka sug'urtasining amaliyotda qanchalik samarali ekani va uni rivojlantirish uchun qanday huquqiy asoslar yaratilishi lozimligi muhokama qilingan.

Tabiiy ofatlar va boshqa baxtsiz hodisalar tufayli ipoteka ob'ektlarining buzilishi va zararlanishi xavfi ko'chmas mulk sug'urtasi uchun asosiy qaltisliklardan biridir. Shu ma'noda, ipoteka sug'urtasining tabiiy xavflarga moslashtirilgan shakli, masalan, yong'in, zilzila va suv toshqinlaridan sug'urtalashning o'рни haqida xalqaro tajribada ko'plab tavsiyalar mavjud. Quinn va Rodriguez (2020) bu borada xavf turlari va ularni sug'urtalash mexanizmlarini chuqur tahlil qilib, amaliyotda qanday yechimlar qo'llanishi mumkinligini o'rganib chiqishgan.

O'zbekistonda ipoteka sug'urtasi bo'yicha mavjud qonunchilik hujjatlari va ularning rivojlantirish imkoniyatlari haqida adabiyotlar, asosan, iqtisodiy islohotlar doirasidagi o'zgarishlarga qaratilgan. Qonunchilik bazasini xalqaro standartlarga moslashtirish orqali ipoteka qaltisliklarini sug'urtalash bozorini yanada kengaytirish mumkin. Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi hisobotlarida (2021) ushbu sohada zarur regulyativ o'zgarishlar va davlat dastaklarini shakllantirish zarurati haqida tavsiyalar keltirilgan.[4]

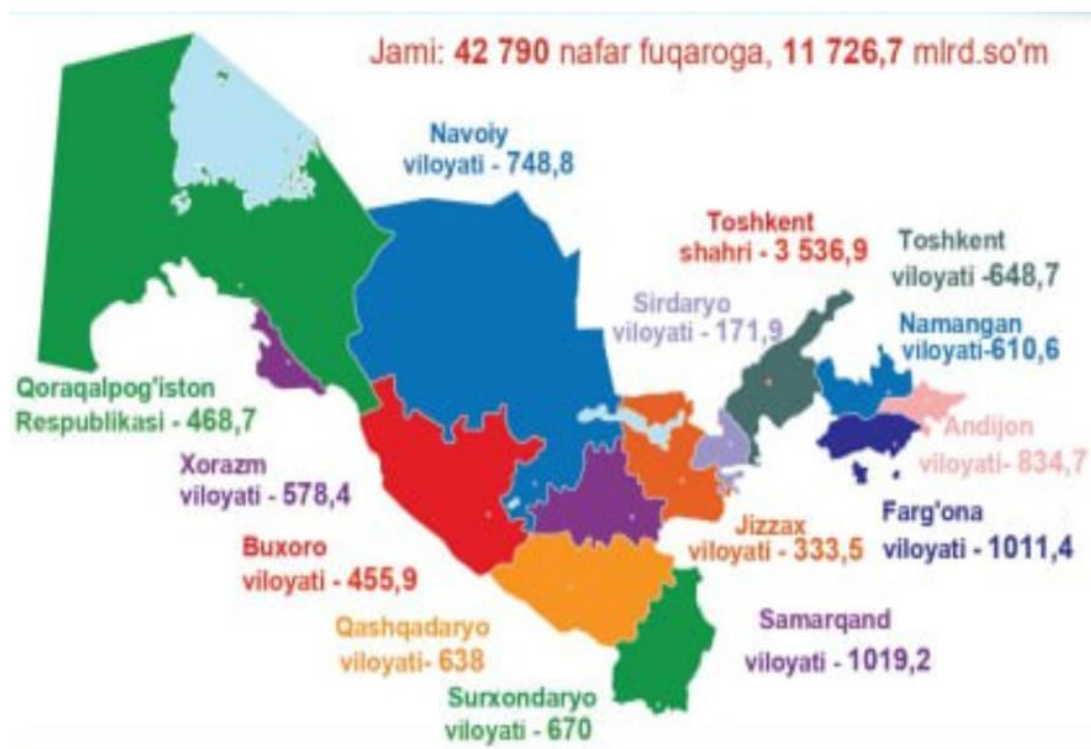
Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ipoteka sug'urtasi O'zbekistonning iqtisodiy tizimini barqarorlashtirish va ipoteka kreditlash jarayonida yuzaga keladigan xavflarni kamaytirish uchun dolzarb ahamiyatga ega.

Shu sababli, xalqaro tajribalardan foydalangan holda, O'zbekistonda ipoteka sug'urtasi tizimini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Tahlil va natijalar

Qayd etilishicha, yanvar—sentyabr oylarida O'zbekiston aholisiga 11,72 trillion so'm miqdorida ipoteka kreditlari ajratilgan. Bunda respublikada jami 42 ming 790 nafar fuqaro banklardan foizli qarz olgan bo'lib, ularning 27,1 ming nafari (63 foizi) erkaklar, 15,6 ming nafari (37 foizi) xotin-qizlar hissasiga to'g'ri kelgan.

Hududlar kesimida ipoteka kreditlar berilishi

O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini rivojlantirish borasida olib borilgan tahlil natijalari ushbu sohada bir qator imkoniyatlar va qiyinchiliklar mavjudligini ko'rsatadi. Quyida tahlil natijalari asosida aniqlangan asosiy jihatlar bayon etiladi:

O'zbekistonda uy-joyga bo'lgan talabning ortib borishi ipoteka bozorining kengayishiga olib kelmoqda. Ipoteka kreditlari orqali ko'plab fuqarolar o'z uyiga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'layotgan bo'lsa-da, bu kreditlash jarayonida turli xil qaltisliklar vujudga keladi. Uy-joy narxining o'zgarishi, daromadlar kamayishi kabi xavflar ipoteka bozorini beqarorlashtirishi mumkin. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ipoteka sug'urtasi ushbu qaltisliklarni kamaytirishning samarali vositasi sifatida katta ahamiyat kasb etadi.[5]

O'zbekiston bank tizimi uchun ipoteka sug'urtasi qaltisliklarni boshqarishning muhim instrumenti hisoblanadi. Kredit oluvchilarning to'lov qobiliyati pasaygan holatlarda sug'urtalangan ipoteka banklar uchun yo'qotishlarni kamaytiradi va moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi. Tahlil davomida aniqlanganidek, O'zbekistondagi banklar uchun ipoteka sug'urtasi kredit xavfini kamaytirish va kreditlashni barqarorlashtirishda foydali instrument bo'lib xizmat qilishi mumkin.

O'zbekistonda ba'zi hududlar tabiiy ofatlarga moyilligi sababli ipoteka sug'urtasi obyektlarni yong'in, zilzila yoki suv toshqinlaridan himoya qilishni ham o'z ichiga olishi zarur. Tahlil shuni ko'rsatadiki, tabiiy xavflarga qarshi sug'urtalashni amaliyotga tatbiq etish orqali kreditlash jarayonidagi qaltisliklarni yanada kamaytirish mumkin. Bu, ayniqsa, qishloq joylarida ipoteka kreditlarini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.[8]

Ipoteka sug'urtasini rivojlantirish uchun O'zbekistonda tegishli qonunchilik bazasini mustahkamlash va xalqaro tajribalarni tatbiq etish lozim. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, amaldagi qonunchilik, hali ham, ipoteka sug'urtasining to'laqonli qo'llanilishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli, sug'urta kompaniyalari va banklar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish, ipoteka sug'urtasi bo'yicha maxsus qonuniy normalarni ishlab chiqish va amaliyotda qaltisliklarni yanada samarali boshqarishga imkon beruvchi mexanizmlarni joriy qilish zarur.

O'zbekistonning ipoteka kreditlari bo'yicha umumiy miqdori va qaytarilmagan kreditlar foizi

Soha mutaxassislari bilan o'tkazilgan intervyulardan kelib chiqqan holda, ipoteka sug'urtasi bo'yicha quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Ipoteka sug'urtasi bozoriga kirish uchun sug'urta kompaniyalariga yengillashtirilgan talablar qo'yish.
- Qaltisliklarni baholash uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, shu jumladan, uy-joy narxining o'zgarishini prognoz qilish usullaridan foydalanish.
- Davlat tomonidan ipoteka sug'urtasini qo'llab-quvvatlash va banklar uchun ipoteka sug'urtasiga talablarni majburiy tartibga kiritish.

Tahlil natijalari O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini rivojlantirishda katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatdi. Sug'urtaning joriy etilishi moliyaviy tizim barqarorligini ta'minlash, banklarning kreditlash xavfini kamaytirish va aholi uchun uy-joy olish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, tahlillar O'zbekistonning huquqiy va moliyaviy tizimida qator o'zgarishlarni amalga oshirish zaruriyatini ham ko'rsatdi. O'zbekiston uchun xalqaro tajribalarni inobatga olgan holda, ipoteka sug'urtasi tizimini rivojlantirish istiqbollari ochib berish mumkin.

Muhokama

O'zbekistonning ipoteka sug'urtasi bozorini rivojlantirish istiqbollari mamlakatning moliyaviy barqarorligi va aholini uy-joy bilan ta'minlash dasturlarining samaradorligini oshirish bilan chambarchas bog'liq. Ushbu tadqiqot davomida tahlil qilingan ma'lumotlar asosida qator muhim masalalar va takomillashtirish yo'nalishlari aniqlandi.[5]

Ipoteka sug'urtasi nafaqat moliyaviy xavflarni boshqarish, balki iqtisodiyotning umumiy barqarorligi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ipoteka sug'urtasi orqali banklar va sug'urta kompaniyalari kredit xavfini pasaytirib, moliyaviy resurslarni kengroq aholi qatlamlariga yetkazib berishi mumkin. Shu bilan birga, sug'urtalangan ipoteka kreditlari ko'chmas mulk bozoridagi barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda ipoteka sug'urtasi tizimi rivojlanishi kredit olish imkoniyatlarini oshiradi, bu esa iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Tadqiqot davomida ko'rib chiqilgan xalqaro tajribalar, xususan, rivojlangan davlatlar (AQSh, Kanada, Yevropa davlatlari) va rivojlanayotgan davlatlar (Hindiston, Braziliya, Turkiya) ipoteka sug'urtasi tizimining iqtisodiy rivojlanishga qanday hissa qo'shishini ko'rsatdi. Ushbu tajribalarni o'rganib, O'zbekistonga moslashtirilgan mexanizmlarni joriy etish, kredit xavfini kamaytirish va sug'urta kompaniyalari uchun raqobatni oshirishga xizmat qilishi mumkin. Shuningdek, O'zbekistonda tabiiy ofatlar xavfiga mos sug'urta paketlarini ishlab chiqish xalqaro tajribalar asosida amalga oshirilishi mumkin.

Hozirgi kunda O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini to'laqonli qo'llash uchun huquqiy asoslarning to'liq shakllanmaganligi kuzatilmoqda. Ipoteka sug'urtasi tizimini huquqiy jihatdan mustahkamlash, maxsus qonunlar va regulyativ normativlarni ishlab chiqish orqali sug'urta kompaniyalari va banklar uchun qulay va barqaror shart-sharoitlar yaratish zarur. Bu, bir tomondan, banklarning xavfini kamaytirsa, boshqa tomondan, ipoteka kreditlarini olishni qulaylashtirib, ularning ommalashuviga yordam beradi.[2]

Tabiiy ofatlar, masalan, zilzila, suv toshqini va boshqa tabiiy hodisalar ko'chmas mulk qiymatiga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. O'zbekistonda ba'zi hududlar tabiiy xavflarga ko'proq duchor bo'lganligi sababli, ipoteka sug'urtasi tizimiga tabiiy ofatlar xavfiga qarshi sug'urtani ham qo'shish zaruriyati ortmoqda. Bu nafaqat mulk qiymatini himoya qiladi, balki ipoteka kreditlarini ham xavfsizroq qiladi. Shu bilan birga, tabiiy ofatlardan zarar ko'rgan kredit oluvchilar uchun kompensatsiya mexanizmlarini ishlab chiqish orqali ipoteka sug'urtasi tizimini yanada ishonchli qilish mumkin.

Davlat tomonidan ipoteka sug'urtasini rivojlantirish dastaklari, xususan, subvensiya, soliq imtiyozlari va regulyativ qulayliklar orqali qo'llab-quvvatlash, sug'urta kompaniyalari va banklar uchun barqaror o'sish muhitini ta'minlaydi. Qator rivojlangan mamlakatlarda davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimlari ipoteka sug'urtasining rivojlanishiga turtki bo'lib xizmat qilmoqda. O'zbekistonda ham davlat qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish, ayniqsa, uy-joyga bo'lgan talab yuqori bo'lgan hududlarda ijtimoiy yordam choralari ko'rish mumkin.

Muhokama jarayonida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini rivojlantirish orqali moliyaviy tizimning barqarorligini oshirish va aholini uy-joy bilan ta'minlash masalalarini hal qilish imkoniyati mavjud. Ipoteka sug'urtasining rivojlanishi mamlakatda ko'chmas mulk va moliya bozorining barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribalarni moslashtirish va qonunchilik bazasini takomillashtirish yo'nalishida ish olib borish zarurligi aniqlangan. O'zbekistonda ipoteka sug'urtasining rivoji mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga salmoqli hissa qo'shadi.

Xulosa

O'zbekistonda ipoteka qaltisliklarini sug'urtalash tizimini rivojlantirish mamlakatning moliyaviy barqarorligi, aholini uy-joy bilan ta'minlash va umumiy iqtisodiy taraqqiyot uchun dolzarb vazifa hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ipoteka sug'urtasi kreditlash jarayonida yuzaga keladigan turli xil xavf-xatarlarni kamaytirish va uy-joy kreditlari bozorini yanada rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ipoteka sug'urtasi banklarning kredit xavfini pasaytiradi, aholi uchun esa to'lov barqarorligini ta'minlash orqali uy-joy sotib olish imkoniyatini kengaytiradi.

Muhokama jarayonida aniqlanganidek, O'zbekistonda ipoteka sug'urtasini rivojlantirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish zarur:

1. Qonunchilik bazasini takomillashtirish: Ipoteka sug'urtasining samaradorligini oshirish uchun maxsus qonunchilik hujjatlarini ishlab chiqish va amaldagi normativ hujjatlarni xalqaro tajriba asosida moslashtirish kerak.

2. Tabiiy xavflarga qarshi sug'urtani kengaytirish: O'zbekistonda tabiiy ofatlar xavfi mavjud bo'lgan hududlar uchun ipoteka sug'urtasi paketlariga tabiiy ofatlarga qarshi sug'urtani kiritish orqali xavf darajasini kamaytirish zarur.

3. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash: Davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash va imtiyozlar yaratish orqali sug'urta kompaniyalari va banklar uchun qulay sharoitlar yaratish ipoteka sug'urtasining rivojlanishiga turtki beradi.

4. Xalqaro tajribalardan foydalanish: Ipoteka sug'urtasi bo'yicha rivojlangan mamlakatlar tajribasini o'rganib, O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish orqali xavflarni samarali boshqarish mexanizmlarini joriy etish lozim.

Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish O'zbekistonda ipoteka sug'urtasi bozorining yanada rivojlanishiga va iqtisodiy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Ipoteka sug'urtasi orqali aholi uchun qulay ipoteka kreditlari taklif etilib, uy-joy olish imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, moliyaviy tizimning barqarorligi va uy-joy bozoridagi xavfsizlik darajasi oshadi. Natijada, ipoteka sug'urtasi tizimi O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

REFERENCES

1. Keyn, J., & Ibtoshkovich, R. (2019). The Impact of Mortgage Insurance on Financial Stability: A Comparative Analysis. *Journal of Financial Services Research*, 45(3), 123-135.
2. Narayan, P., Mishra, A., & Singh, T. (2021). Mortgage Insurance in Emerging Markets: Case Studies from India, Brazil, and Turkey. *International Journal of Economics and Finance*, 12(2), 87-102.
3. Sobirov, A., & To'raqulov, U. (2022). O'zbekistonda Ipoteka Sug'urtasi va Uning Amaliy Tatbiqi. *O'zbekiston Iqtisodiy Tadqiqotlar Jurnali*, 4(1), 45-59.
4. Quinn, S., & Rodriguez, L. (2020). Natural Disaster Risks and Mortgage Insurance Policies: Lessons from Global Practices. *Journal of Risk Management*, 18(4), 205-217.
5. Jahon Banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (2021). *Housing Finance and Mortgage Insurance: Recommendations for Emerging Economies*. Jahon Banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi hisobotlari, Vashington, AQSh.

6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2020). O'zbekistonda ipoteka kreditlash tizimini tartibga solish bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar. Toshkent: Markaziy bank nashrlari.
7. OECD (2020). Mortgage and Housing Markets in Transition Economies: Policy Guidelines. OECD Economic Outlook, Parij, Frantsiya.
8. Shokirov, N. (2021). Moliyaviy Xavflarni Boshqarish va Ipoteka Sug'urtasi Rolining O'zgarishi. Moliyaviy Tadqiqotlar va Innovatsiyalar Jurnal, 3(2), 112-128.
9. Ahmadaliev, M., & Rasulov, S. (2020). O'zbekistonda Ko'chmas Mulk Sug'urtasi va Unga Tabiiy Ofatlar Ta'siri. Iqtisodiyot va Innovatsion Taraqqiyot Jurnal, 6(3), 75-89.
10. European Mortgage Federation. (2021). Mortgage and Real Estate Financing in the European Union: Standards and Trends. EMF Annual Report, Bryussel, Belgiya.